

NOVICA

kmetijskih, obertnijskih in narodskih reči.

Izhajajo vsako sredo in saboto. Veljajo za celo leto po pošti 4 fl., sicer 3 fl.; za pol leta 2 fl. po pošti, sicer 1 fl. 30 kr.

Tečaj XII. V Ljubljani v sredo 12. aprila 1854.

List 29.

Ne le jemati smemo zemlji, tudi dajati ji moramo.

Predsednik dunajske kmetijske družbe knez J. A. Schwarzenberg je v poslednjem velikem zboru 21. sušca tako lepo in mikavno govoril od krepčanja zemlje, da ga je, kakor nam družtveni častnik pripoveduje, ves zbor pazljivo pazljivo poslušal.

Čujmo tudi mi, kaj je gospod predsednik govoril; saj je res, da potrebne reči se nikoli prevečkrat ne slišijo. Knezov govor se je blizo takole glasil:

„Zemljo z gnojem krepčati je vpijoča potreba, in čast in poštenje bi moralo vsacega kmetovavca naganjati, da daje zemlji kar zemlji gré“.

„Učeni možje ločijo gnoj od gnoja. Od nekterih stvari pravijo, da so naravnost živež rastlinam, ki ga v-se serkajo po korenincah, — od drugih pa, da zemljo tako predelujejo, da spuša iz sebe redivne drobce in jih podaja potem rastlinam. Živinsko blato je gnoj, pa tudi sol in apno ste gnoj, — da pa vsak teh po svoji poti služi rastlinju, je lahko verjeti, čeravno je težji to do zadnjega razložiti. Al to razlaganje ni moj namen; tudi sem premalo učen za tako razkladanje; vse gnojivne stvari imenujem tedaj z občno besedo „gnoj“.

„Gnojiti se pravi zemlji povračati, kar smo ji vzeli. Kmetovavec terja veliko od zemlje: „daj! daj! in veliko daj!“ to so njegove želje vsako leto. Da pa more dati, mora imeti. Kako bo reva dala, če nima! Kdor hoče zemlji jemati, ji mora tudi dajati. Lačna (gladna) zemlja nas pitati ne more“.

„Tedaj tudi zemlja terja marsikaj od gospodarja. Ona dá vse, kar ima, in nič ne obderži za se, — al za tega voljo pa tudi kaj dobiti hoče, da je v stanu dajati. To je menda pravična razmera!“

„Ali nasi kmetovavci niso vsi tak pravični. Veliko jih je, ki hočejo le imeti, nič pa ji dati, ali če ji malo dajo, veliko terjajo od nje. To pa ne more biti. Kdor hoče rodovitno zemljo imeti ali rodovitnost njeno še povikšati, jo mora dostojno gnojiti. Gnoj je duša kmetijstva, — brez gnoja je zemljiše mertvo, kakor telo brez duše. Obracajmo kmetijo kakor jo hočemo, ravnajmo ž njo učeno ali po domače: nazadnje pridemo vsi na enem mestu skupaj — na gnojnišču. Imenitnost in potrebo gnoja vsak spozná, — in vendar kako malo jih je, ki si marljivo prizadevajo ga nabirati in spravljati!“

„Marsikteri kmetovavec misli, kako da je priden, če spravlja živinsko blato na kup, in če mu primeče še kakošno drugo sodergo, potem pa pusti vse kakor je in leži do tistega časa, kadar ga iz-

vozi na njivo. Če kdo misli, da je s tem že dober gospodar, se pač silno moti in sam sebe goljufa!“

„Pravi gospodar mora veliko več storiti. On mora vsako mervico živinskega gnoja pridno spravljati in ne enega bokala gnojnice ne sme zgubiti; zraven tega pa mora še zmirom skrbeti: kje in odkod bo še kaj gnoja dobil, in nobene priložnosti ne sme zanemariti, ako mu je mogoče kje kaj vloviti. Kakor jastrob na kokoši mora kmetovavec na gnoj biti“.

„Al je pa pri nas taka? Pojdi gledat gnojnišča grajšakov in malih kmetov — kakošne so! Večidel boš vidil dost nečimernosti — malokje pa prave skerbí! Kaj se bomo hvalili, če nismo hvale vredni“.

(Dalje sledi.)

Kmetijske skušnje.

(Nova skušnja, da ima podorana zelenjad veliko gnojno moč). Na nekem gradu so mogli pozimi zavolj pljučne kuge vse goveda proč djati, in še le v jeseni potem so nadomestili drugo. Čeravno je 150 oralov veliko zemljišče dobro gnojeno bilo, so vendar za dobro spoznali, vse sternašča z graham obsejati in ga pred zimo, ko je čez poldrug čevelj zrasel, podorati. Prihodnjo spomlad se je na nektare njive sadil krompir, na druge se je sejal ječmen z deteljo. Kaj veselo je raslo vse na teh njivah in pridelk krompirja in ječmena je bil za šesti del večji kakor na drugih njivah brez zelenega gnoja.

(Ni vse eno: kakošna živina se pase na travnicah ali spašnikih). Znano je, da ne je vsaka živina vsake rastline in da se nektera nekterih zelišč celò ne dotakne. Ako bi se take preveč zarasle, je to škoda za pašo. Če se pa več sort živine na spašnik goni, pomuli ena, kar ostaja drugi. Naj bi se pa živina takole verstila: Naj prvo naj se žene goveja živina na pašnik: ona šavsne po naj večji travi. Za govedi naj pridejo konji: ti jedó že bolj pritlično travo; na mokre travnike pa naj se ne pušajo konji, da s kopiti preglobocih jam ne napravijo po zemljišču. Zadnje naj pridejo ovce: one pomulijo, kar je unim ostalo; ker pa še ne popolnoma vkoreninjeno travo izrujejo s koreninicami vred, ni dobro ovác spuštati na mlade senožeti.

Ali je naša svila (žida) kaj vredna?

Na vso moč priporočamo že leta in leta svojim rojakom: sadite murve in redite svilode, da pridelate svile! Svila je blago, ki se zmirom lahko in dobro prodaja.

Po pravici nas pa utegne kdo prašati: ali je pa naša svila tudi dobro blago? jeli jo fabrikanti tudi tako obrajajo in plačajo, kakor na gorkejem Laškem pridelano? Al so tudi naše murve take, da svilodom listje njih dobro tekne?

NOVICE

kmetijskih, obertnijskih in narodskih reči.

Izhajajo vsako sredo in saboto. Veljajo za celo leto po pošti 4 fl., sicer 3 fl.; za pol leta 2 fl. po pošti, sicer 1 fl. 30 kr.

Tečaj XII. V Ljubljani v saboto 15. aprila 1854.

List 30.

Ne le jemati smemo zemlji, tudi dajati ji moramo.

(Dalje.)

„Tacih stvari, ki so gnoj, je na svetu veliko. Škoda le, da večina kmetovavcov edino le išče gnoj spod živine. Gnoj nam daje rastlinstvo, živalstvo in rudništvo. Dosto je tacih rokodelstev in fabrik, v katerih odpada mnogo stvari, ki niso rokodelcu in fabrikantu za nobeno rabo in so mu celo na poti, ako se jih veliko nabere, — za gnoj so pa dobre. Kar je unima mrtva stvar, je kmetovavcu živ dobiček“.

„Kako pa se vse te stvari nabirajo, spravljajo in ravnaajo, da so gospodarstvu v prid, to uči tisti del kmetijstva, ki se imenuje gnojnarstvo. Gotovo je, da je ta nauk naj važniši celega kmetijstva, pa ravno tako gotovo je tudi, da je kmetovavcem za to vednost premalo mar, in da so se je premalo izučili. Jez pa pravim: dokler ne bo prava vednost od gnoja se globoko vtisnila v glavo tudi naj manjšega kmeta, ne bojo kmetije naše dosegle tiste stopnje, na kateri bi jih radi imeli. Prava vednost od gnoja mora kmetovavcem priti do muzga in mora prešiniti kri vsacega; potem še le bo pridelkov več, potem še le bode stan kmeta veselejši kakor je dan današnji. Sto in sto reči je, katerih se mali kmetovavec lotiti ne more, ker mu dnarja in višjih vednost manjka, — ali na gnoj imeti oči povsod obrnjene, po gnoju hrepeneti, da si ga več nabere, in s tistim, ki ga ima, prav in umno ravnati: to za nobenega ni pretežka reč, in se plača očitno“.

„Naj bi kmetijske družbe to reč neprenehoma ponavljale! Naj bi se pogostoma o tem pisalo prav po domače, ne preučeno, tako da vsak, tudi prosti kmet bo zapopadel, kar bere“.

„Dobri izgledi so veliko veliko vredni; oni vlečejo človeka nehotoma k posnemanju. Al če bi me kdo prašal: naj mu povem gospodarja, kjer se pridno vse smeti nabirajo, kjer se z gnojem v hlevu in na gnojnišu umno in skerbno ravna, da bi šel ogledavat tako gospodarstvo, odkritoserčno bi mu mogel reči: da ga ne vém. Če bi kje tako gospodarstvo bilo, bi smelo biti našim kmetovavcem prava Meka in Medina, kamor bi mogli romati od blizo in deleč!“

„Ali ni od leta do leta povsod več ljudi? Več ljudi ima pa več ust, in vse usta hočejo jesti. In od leta do leta jih bo več. Če ne bo zemlja več rodila, če ne bomo več pridelovali kakor dan današnji, nam tudi dobre letine ne bojo pomanjšale dragine, ktera je gotov nasledek, če ni prave razmere med pridelki in med vživavci v lastni deželi. Na pridelke, ki se nam vozijo iz tujih dežel, se ne smemo zanašati: naš dnar gré po njih na ptuje; kaj pa imamo mi, da ga privabimo spet

nazaj? — nič. Če že nas nadloge tarejo, kakošna se bo še le naslednikom našim godila!“

„Potreba, vpijoča potreba je tedaj, da skerbimo za se, da mislimo na svoje sinove in vnuke, da nam je mar za občinstvo, — živa potreba je, in da predolgo zanemarjene reči se lotimo resno: da namreč po vsih potih skerbimo za množitev gnoja, za krepcanje zemlje. Meč je rešil že cesarstvo; tudi na plug zna versta priti, da ga bo rešiti imel!“ (Dalje sledi.)

Gospodarske skušnje.

(Kako popolnoma suhe cepiče spet oživiti). Vzemi vinskega cveta (špirita) in raztopi v njem toliko kafre, kolikor se je stopiti zamore v njem. Na vsaka 2 lota merzle vode vzemi potem 4 kaplje tega kafrovca (na 4 lote vode 8 kapelj in tako dalje, kolikor se po številu cepičev vode potrebuje) in vse dobro skupej pomešaj. V to vodo položi cepiče ali tudi druge rastline tako, da čez in čez ta kaferna voda stoji, in pusti jih 2 do 3 ure namakati. „Frauendorf. Bl.“ terdijo, da se gotovo ožive. Poskušnja je lahka in ne draga, al pa pomoč tudi gotova, ne vemo. Da se s kafrovcem oživlja človek in žival, nam je znano, — ali tudi rastlinje, ne vemo.

(Če krave malo molzejo). Že lani smo svetovali gospodarjem in gospodinjam neki pomoček, katerega so zdaj tudi drugod napravljene skušnje poterdile in ki v tem obstoji, da se dá taki kravi na tešč pol bokala toplega mleka, kateremu je 3 lote zmletega janeža in 3 lote kumne primešano bilo. Tudi med pičo se zna kravi ta zmes dati. Če ne pomaga v 2 dnéh, se dá še enkrat. Pa ne, da bi naši gospodarji mislili, da ta pomoček vselej pomaga, kadar krava ob mleko pride. To ne, le takrat je dober, če ni nobenega pravega vzroka najti, zakaj da je krava ob mleko prišla. Ako je živina bolna, ali vime bolno, če si je jéd ustavi in ne prežvekuje, če zavoljo brejosti odvimlja, če ji dovelj piče ne daješ itd. — takrat nikar ne poskušaj svetovanega pomočka, ker v tacih okolišinah pomagati ne more. Vsaka reč je dobra le ob pravem času.

Premišljevanje

narave in previdnosti božje v nji.

Poslovenil Mihael Verne.

Megla.

Med prikazni na nebu, ki jih je sosebno pozimi večkrat viditi, je tudi megla našega prevdarka vredna.

Megla ni družega ko množica vodnih puhov, ki se v spodnjem zraku zberajo in zgosté, ki so pa vendar dovolj lahki, da se naenkrat spod neba ne vsujejo. To zgostovanje in vsedanje napravlja posebno zrak. Zato je treba, če se ima megla napraviti, da je zrak dosto

NOVICE

kmetijskih, obertnijskih in narodskih reči.

Izhajajo vsako sredo in saboto. Veljajo za celo leto po pošti 4 fl., sicer 3 fl.; za pol leta 2 fl. po pošti, sicer 1 fl. 30 kr.

Tečaj XII. V Ljubljani v sredo 19. aprila 1854.

List 31.

Kako zatreti plevel na njivah.

Od kod se zaseje plevel na njive? Seme plevelovo je včasih v njivi sami, včasih pride od drugod. Rastline, ki jih kmetovavec šteje med plevel, zorijo že večidel pred žetvijo žita; zrelo seme se osuje in tako poseje po njivi. Ali pa zatrosi veter od bližnjih senožel, spašnikov itd. plevel na polje. Tudi živina, ki se po njivah pase, ga zaseje po gnoju v katerem se dostikrat ne prebavljeno seme kakšnega plemena najde, ali pa ga kmetovavec z gnojem vred pripelje na polje.

Vse to naši kmetovavci sami dobro vejo, le o tem jih ima več krivo misel, da menijo, da moča in zmerzlina pokončá plevel. Al plevce je in ostane plevel, dokler bo svet stal. Kako rado marsikteri plevel kalí in pa težko se pokončati da, uče obilne skušnje. Gotov je prigovor „da kopriva ne pozebe“.

Kako tedaj to nadlogo zatreti? Popolnoma in vselej jo odpraviti skor ni mogoče. Dost pa se vendar da storiti s tem. Poglavni pomočki pa so ti-le:

1) preorji o pravem času in večkrat in globoko plevelno njivo; suho vreme je za to naj bolje, ker sonce kal in mladike izoranega plevela hitro osuši, da zvenejo in poginejo;

2) semensko žito pridno čisti; v malih kmetijah zbirajo lahko otroci pozimi plevelno seme iz žita in ga tako čistijo;

3) dobro ravnaj gnoj; kolikorkrat se gnoj iz hleva kida na gnojnišče, potrosi ga s štupo neugašenega apna. Živo apno razje deloma plevelno seme. Tudi pri napravljanju gnojnih kupov iz mešanega gnoja naj bi se tako z apnom ravnalo. Sploh smemo reči, da kmetovavci koristi apna za kmetijstvo še ne cenijo tako, kakor zasluži. Apno je kaj dobra stvar, naj bi se kmetovavci ne bali malih stroškov, ki ga jim apno prizadene, ker dobiček je velik in stroški se dobro splačajo s tem, da se plevel zatara in pridelk pomnoži. „Fr. Bl.“

Ne le jemati smemo zemlji, tudi dajati ji moramo.

(Dalje.)

„Svoje ime in posebno čast bi mogel vsak naših kmetovavcev v to zastavati, da vse, kar koli se le dá obračati za gnoj, pridno nabira in spravlja, in tako svojo zemljo krepča. Ako pogledamo v ptuje dežele, bomo vidili, kako marljivi so tam kmetovavci za gnoj, in reči moramo, da smo deleč deleč o tem za njimi. Morebiti bo kdo rekel: „drugod morajo tako delati, ker so bolj revni kot mi, da spravljajo vsak pehar smeti in vsako periše gnoja.“ Al ta ugovor ne velja povsod; če lih nekatere kraje revsina k večji pridnosti sili, so tudi drugod premožni kmetovavci. In kaj imamo morebiti mi vsega na kupe, da zamoremo potratni biti ravno s tem, kar je kmeta naj večje bogastvo?

Skušnje le preočitno kažejo, da nismo taki bogatini, da bi smeli z gnojem taki zapravljevci biti. Po ptujih deželah vidimo, da posamni ljudje ali cele družtva take naprave imajo, da nabirajo cestno blato, hišne smeti itd. in da zato občini (županii) lep dnar plačujejo. Iz nabrane soderge napravljajo dober gnoj, ki ga z dobičkom prodajajo kmetovavcem in vertnarjem, kateri ga radi kupujejo. — Tako ima vsak svoj dobiček: prodajavnice gnoja imajo svoj dobiček in preživé zraven tega veliko ljudi, in občine (soseske) vlečejo vsako leto gotov dnar za svoje smeti in blato. V vunanjih deželah je smetje blago, s katerim se kupčuje, — pri nas je še nismo nikjer prav do tega obertnijstva prinesli.“

„Zmirom se slišijo pri nas tožbe, da gnoja manjka. In res je, da ga nam manjka. Al pa ne pušamo veliko stvari v nemar, ki bi nam bile dober gnoj? Zakaj ne delamo tako, kakor ravnajo drugod. Koliko tisuč in tisuč centov gnoja gré v mestih čez leto v zgubo! kako se ravna po kmetih ž njim! Al ni popolnoma dobro gnojniše le bela vrana? Al niso naše gnojniša večidel kaluže, v katerih je taka zmešnjava, da se gnoj nikakor ne more dobro podelati? Al se smeti, ki se pometajo iz podov, ne mečejo naravnost na gnojniša, da se plevel tako prav gotovo zatrosi na polje? Al ne izpije sonce in ne izpere dež gnoja na naših dvoriših tako, da na njivo le izpita in izlužena stelja ali slama pride? Al smemo misliti, da bo gnoj dober in po takem gnoju pridelk dober, ako je cvet gnoja (gnojnica) zginil iz nastelje? Al se more po pameti misliti, da bo v naših gnojniših kakoršne so navadne, dobro zavrel in se dobro podelal? Al se ne razteka gnojnica dostikrat po dvoriših in potih namesto da bi se, ker je zatega dnarja vredna, prav vjemala in rabila za izgnojenje suhe slame ali scer nastelje? Za kmetijsko kemijo in celo kmetijstvo mnogozasluženi profesor Stöckhardt je gnojnico na tanko preiskaval, da bi nje vrednost gotovo zvedel, in po mnozih skušnjah se je prepričal, da gnojnica spod ene krave se zamore čez leto okoli 20 fl. ceniti. Recimo, da od 2 milionov goved, ki jih je v našem cesarstvu, na leto od enega goveda le en tolar v zgubo gré: kolikšna zguba je že to za zemljiša naše in rodovitnost njih!“

„Nekteri ne morejo tistega ptujega tičjeka, ki se guano imenuje, dost priporočati. Ne rečem, da guano ni dober gnoj, pa je za nas predrag gnoj, in zakaj bi segali po ptujih rečéh, ker se nam domačih ne manjka? Le teh poišimo, le te nabirajmo kot umni in pridni gospodarji, in naše zemljiša bojo dobro gnojene in pridelki se bojo pomnožili, da se bomo sami čudili. Pervo pravilo kmetovavca je vselej in povsod: „dajaj zemlji kar ji gré, in obilo obilo ti bo povračevala kar si ji dal.“

(Dalje sledí.)

NOVICE

kmetijskih, obertnijskih in narodskih reči.

Izhajajo vsako sredo in saboto. Veljajo za celo leto po pošti 4 fl., sicer 3 fl.; za pol leta 2 fl. po pošti, sicer 1 fl. 30 kr.

Tečaj XII. V Ljubljani v saboto 22. aprila 1854.

List 32.

Korist mačjega répa ali Timotejeve trave.

Dostikrat so „Novice“ že priporočevale mačji rep ali Timotejevo travo, in res so ga začeli naši kmetovavci ene leta sèm pridno sejati, — al še vse premalo. Mačji rep zasluži, da se ga naši kmetovavci še bolj poprimejo. V spričo tega jim hočemo povedati: kaj pišejo „hospodarské noviny“ v Pragu od njega.

Mačji rep — pravijo — je vsakteremu plemenu naše domače živine prijetna in tečna klaja, in ima to prednost pred vsako drugo travo, da se sila veliko semena od njega pridela in s prav majhnim trudom.

Mačji rep ne porajta dosti za vreme; ne mraz ne vročina mu ne škodjeta zlo, in celò v taci krajih, kateri niso za nobeno deteljo, se mačji rep kaj dobro obnaša, in tudi tam, kjer se ozimina več sejati ne more, daje mačji rep kmetovavcem še zmiraj gotov pridelk.

Mačji rep je dober v goratih krajih.

Mačji rep ima to posebno lastnost, da mu mraz ne škodje; je tedaj v goratih krajih, kjer je vreme bolj oestro, velika dobrota kmetovavcem, ki si po njem zamorejo obilo klaje pridelati.

Mačji rep je tudi dober za ravnine.

Vsak kmetovavec vé, kako lahko neugodno vreme detelji škodje, in kakošna nadloga je dostikrat za gospodarja, ako mu detelja spodleti. Kdor je kterikrat tako zadrgo občutil, da mu je klaje zmanjkovalo, bo gotovo vesel imeti travo, ktere tudi naj slabše vreme ne užuga. Taka trava pa je mačji rep.

Mačji rep mešan z deteljo.

Ako sejemo mačji rep z deteljo, in če detelja zavolj slabega vremena slabo obeta, jo bo namestoval mačji rep, ki ne mara za nobeno vreme. Pa če tudi detelja lepo stoji, je vendar s to mešanico pridelk veči in bolji; taka mešanica ne napenja živine tako rada, kakor sama zelena detelja, in njiva se obvarje tiste nesrečne sitnice, ktero vsak kmetovavec le predobro pod imenom pirnice pozna in ki se v drugem letu, če tam pa tam detelja poide, tako rada na njenem mestu zaplodi. Če pa je mačji rep vsejan, zatara on pirnico.

Zemlja za mačji rep.

Z vsako zemljo ima za ljubo. Rase dobro na šotnem in močirnem svetu kakor v težki ilovnati zemlji, pa tudi v lahki pešeni. Naj bolje pa se obnaša na pešeno-ilovnati zemlji.

Kako se mačji rep seje?

Seje se sam ali pa z navadno deteljo zmešan pod ječmen, ovès ali jaro rež, zgodaj spomladi. Seje se z deteljno sejavnico ali pa z roko, tako da se s prvimi tremi persti seme zagradi in lepo enako po njivi trosi. Če se seje z mašino, se potrebuje

za oral (joh) deteljnega semena 12 do 14 funtov, 4 do 5 funtov pa mačjega repa; — če se pa seje z roko, je deteljnega semena 16 do 20 funtov, mačjega repa pa 5 do 6 funtov treba. Kdor seje sam mačji rep, potrebuje na oral 10 do 12 funtov semena.

Kadar je žito, pod katero hočemo to travo sejati, že vsejano in njiva večkrat povlečena in lepo zrahlana bila, se seje mačji rep; če pa ga hočemo z deteljo sejati, je treba popred deteljo, in potem še le mačji rep sejati. Potem se njiva, ker mora seme le plitvo pod zemljo priti (sicer se zaduši) rahlo povleče, in dobro je, če tudi povalja, da se po verhu ležeče seme v zemljo pritisne.

Prav dobro je tudi, ako se omenjena mešanica prav zgodaj spomladi seje med ozimino. Takrat vsejanega semena ni treba povleči, ker po zimskem srežu vzdignjena in perhka zemlja sama zakrije seme, kadar se je vlegla. Tako zgodaj sejana detelja se da že prvo jesen (pozno) kositi in ž njo vsejani mačji rep je potem že o prvem letu deteljne košnje močnejši in tečnejši.

Kadaj se kosi mačji rep?

Kakor hitro začne cvesti. Kdor dalje čaka, sicer več nakosi, pa klaja je bolj terda, slamnata, da je živina ne je rada in ji tudi tako ne tekne.

Za seme se kosi, ko začne rep še rujav prihajati in se s perstmi lahko omane.

Zabavljica zoper mačji rep.

Od mačjega répa pravijo, da ima to napako, da njegove korenine ne zgnjijo rade in da se tedaj pozneje med žitom kot plevel prikazuje. To je res — ali kdor dobro orje in njivo pridno obdela, se mu ni tega bati. In če pri vsem tem pride med ozimino nekoliko steblic mačjega répa, ni to velika škoda, ker se po žetvi dá lahko iz žita odbrati in dá dober pridelk na semenu.

Ne le jemati smemo zemlji, tudi dajati ji moramo.

(Dalje in konec.)

Ko je gosp. predsednik dunajske kmetijske družbe tako spodbadal kmetovavce, da ne le jemati smemo zemlji, temuč tudi dajati ji moramo, je razložil zboru mnogotere skušnje na svojih grajskih, iz katerih se je očitno pokazalo, kako obilno se splača umno ravnanje z gnojem v hlevu, na gnojnišu in na njivi.

Povzamemo iz teh skušinj le nekatere. Da iz gnojnice ne uide smerad (zakaj smerad je ravno naj rodovitniši del gnoja, je cvet gnoja), se na vedro gnojnice, ki se je nabirala poleg gnojniša, priliva pol funta hudičevega olja ali žepene kisline, ker žepena kislina spremeni ogelnokisli amonjak v žepenokislega, ki ne izpuhti iz gnoja, kakor uni.

Gnoj ne pride na gnojniših nikdar na golo dno gnojniša, ampak vselej se na dno verže za polčevlja ali za čevlj debelo kakoršne koli parstí ali šote, in ravno tako se na gnojni kup tudi poverh nameče parst, ktera zaderžuje, da ne uidejo naj bolji puhi iz gnoja, in se napiva tako rodovitnosti. Vsaka parst, če še tako slaba, je dobra za to, in postane po tem rodovitna.

Na polje pripeljani gnoj se berž raztrosi po njivi in berž podorje, da se še le pod zemljo prekuha, in da vsi rodovitni drobci vstanejo v zemlji. Če pa delo tako nanese, da se mora gnoj pred na polje spravljati, preden se podorje, ga je treba zmiraj le na velike kupe devati, po 50 voz skupej, pa ne višji kakor k večem za 3 čevlje visoko; poverh gnojnih kupov se nameče parstí, ktera mora pa tudi spodej biti, da se od spod ne pogubi gnojnica kam drugam, od zgor pa ne izpuhti amonjak.

Bolj kakor vsacega družega se je gipsova gnojna moč skazala, ne le pri detelji, temuč tudi na senožetih.

Detelja je bila po prvi košnji, ko je že v drugo zeleneti začela, podorana za zeleni gnoj, in po tem sejana pšenica se je dobro obnesla.

Premišljevanje

narave in previdnosti božje v nji.

Poslovenil Mihael Verne.

Čudna naprava oči.

Oko preseže vse človeške umotvore. Njegova naprava je naj čudovitiša stvar, ki si jo človeški um misliti more. Naj ročniš umetnik ni v stanu iznajti takošne stroge, ki bi v vsih obzirih neskončno deleč za tem ne bila, kar v očesu vidimo.

Že naprava unanjih delov človeškega očesa je zavzetna. S kakošnimi ograjami in obrambami je modri Stvarnik oči previdil! V votlinah glave tiče, in so s tako močnimi kostmi ograjene, da se ne morejo lahko poškodovati. Obervi pomagajo tudi veliko k obvarovanju in ohranjenju oči. Trepavnice so nova bramba, in ob enem pripomoček spanju, ker se zaprejo kakor hitro nas dremota prevzame. Še vejice pomagajo veliko k popolnosti našim očem. Vejice so deloma za to, da manjšajo preobilno svetlobo, ki bi očem lahko škodovala, in le toliko žarkov va-nje puščajo, kolikor jih lahko prenesemo; deloma pa, da narmanjši prahek odvernejo, ki bi utegnil oči poškodovati.

Še zavzetniša pa je notranja naprava človeškega očesa. Celo oko obstoji iz mren, vlag, mišk in žil. Unanja koža, ki se ji rožnica pravi, je prezorna in tako terda, da se tudi silovitemu poškodovanju lahko vbrani. Za njo je znotraj druga koža ali mrena, ki je okrogla in razno barvana, in ki se ji mavričnica pravi. Po ti koži se imenuje: ta ima černe, uni modre, ta sive uni rujave oči. Vsred nje je okrogel predor, ki mu zvezdica ali punčica pravimo, in ki se nam črn zdí. Za tem predorom je leči podoben, vès prezoren in iz mnogo nježnih mrenic zložen mešiček, ki se lečica ali vledenička imenuje. Votlina med rožnico in vledeničko je polna neke mokrote kakor voda, ktere zguba se lahko nadomestuje, če pri kakšnem poškodovanju izteče. Oko je navezano na šest mišk, ki ga gor in dol in na vse kraje obračajo. Nar čudovitiša je mrežica, s ktero je zadnja plat ali dno očesa prevlečeno. Ta mrežica ni nič družega ko neko pletivo iz sila tankih čutilnih nitek, ki se večje čutnice deržé, ki iz možganov pride, in ki se vidna čutnica imenuje.

Na dnu očesa se vpodobljajo vse reči prav kakor-

šne so, in čeravno so narobe vpodobljene, jih vendar v njih pravem stanu vidimo. Pa kako tanke in njezne morajo te podobice biti, ker, na primer, obsežek polovice milje, ki čez enajst sto palic znese, ni veči ko deseti del pavca, ko se na dnu očesa vpodobi.

Kakošna neprecenljiva dobrota so oči, spozná le prav tisti, ki je oslepel. Koliko slabši bi bili, koliko prijetnih občutkov bi pogrešali, ako bi bili brez oči rojeni! Kako neobhodno nam jih je k življenju treba! Brez njih bi ne mogli ne se nevarnost, ki nas obdajajo, ogniti, ne tega, ki nam je všeč, ali česar potrebujemo, najti. Brez njih bi ne bili sicer brez vsega občutka, al — kar je še veliko strašnejše, imel bi skoraj zmirom neugodne občutljeje, če bi premislili, da so še drugi, kterih se ne moremo nikdar vdeležiti. Da bi bili pač tudi za ta dar milemu Stvarniku hvaležni!

O Noriku in Noreji.

Spisal Davorin Terstenjak.

Tretji članek.

(Dalje.)

Drugo priime Živa-ta in Žive je Lilesvara in Lilesvari ¹⁾. Lil, lal, pomeni v sanskritu ljubiti, poželeti ²⁾, primeri: slovenski lilek, das Lieblingskind. Lilesvara je severno-slavenski Lel in Lilesvari Polel, in zdaj tudi zapopademo, zakaj v slavenskem mytu Lel in Polel sta v zavezi z Lado ³⁾. Ísh pomeni v sanskritu vladati, v slovenskem narečju govorimo tudi ladati; glašnik v je odpadel, kakor se to v slovensko-horvatskem narečju zmiraj zgodi, n. pr. las, lat, last, namesto vlas, vlast. S slovenskim glagolom ladati vjema se rusko-poljsko ladny, ladati, ordnen. Brez dvombe je po imenu boginje Lade nastalo ime Ladislav.

Božanstvo na rimskih spomenikih z imenom Isis regina zna tedaj biti egipčanska Isis, pa tudi slovenska Živa — Lada. Isis egipčanska se tudi imenuje mater siderum ⁴⁾, in to je tudi indo-slavenska Živa — Lada boginja luna, in tako zvemo razlog, zakaj mesto Cele, kjer je Živinočastje, kakor spomeniki kažejo, posebno cvetelo, ima zvezde v svojem gerbu. V Celi je častje Višnutovo in Živino posebno moglo cvesti, in sicer pervo v Narasinha — možolevovi avatari. To še zdaj pričajo mnogi levi z odpertimi lapami, ktere v Celi nahajamo. Keršanski misijonarji so za ložjo privajenje posvetili keršansko cerkev v čast svetega Daniela in namalati dali svetega preroka ko v levnjaku od levov obdan sedi.

Tudi možko-ženska je egipčanska Isis ⁵⁾ ravno kakor indo-slavenska Živa s priimenom Artanarissura Ženomož ⁶⁾. Če se na podobe ogledamo, pod kterimi se je očitovale, tudi v teh nahajamo enakost, in sicer še ene podobe nahajajo z mesecem in rogmí ⁷⁾, znamnji, ktere tudi Živa ima ⁸⁾. Na štirskih in koroških rimsko-slovenskih spomenikih je dosti podob indoslavenske Žive v različnih momentih. Vse te posebnosti bomo v svojem delu na tanko razlagali, in tudi razložek pokazali, kjer se Živa od Iside v obrazih in slikah razločuje.

Kakor smo vidili je voda rojenka Nara — Ishvarata, to je Živa-ta, zato njeno poznamenje nara, gerški νεργον, νερεός, slovenski nor, ponor, ponoriti.

¹⁾ Creuzer Symbol. II. 83. — ²⁾ Eichhoff 245. — ³⁾ O Lelu in Polelu beri pri Hanušu str. 27, 38, 74, 270, 318—366, primeri lubere in libido. — ⁴⁾ Plutarch de Iside cap. 9. — ⁵⁾ Plutarch de Isid. cap. 43. Hym. in Isid. v. 24. — ⁶⁾ Paulin System Brahm. 86. Pierer Univ. Lex. I. 210. — ⁷⁾ Dextr. de l' Egy. II. 127. Denon voyage dans la basse et la h. Egg. Pl. 115. n. 19. Winkelmann VII. 464. — ⁸⁾ Paullin Syst. Brahm. 105.